

африканські колонії, яка, у свою чергу, активізувала італійсько-німецькі переговори та підштовхнула Італію до участі у «Потрійному союзі» (1882 р.).

Не вдалося також встановити контроль над Південним Тіролем і таким чином завершити об'єднання Королівства.

На першому етапі після об'єднання за об'єктивних обставин не можливо було реалізувати мрії італійського населення, які підбурювалися окремими опозиційними політичними силами, про повернення до колишньої величі Римської імперії, та експансіоністські амбіції Італії. Королівство значно поступалося більшості європейських країн у плані економічного розвитку і, насамперед, необхідно було подолати цей величезний розрив.

Після приходу до влади у 1876 р. «історично лівих» урядів розпочався новий етап у зовнішній політиці країни, який характеризувався експансіонізмом та колоніальними претензіями.

Список використаних джерел

1. «Riassunti storia d'Italia», Anno 1861 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cronologia.leonardo.it/storia/a1861.htm>
2. «La politica estera della Destra: 1861–1875» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.riccati.altervista.org/reitalia/estera/destra.htm>
3. Il portale del Risorgimento italiano [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.150anni.it/webi/index.php?s=21&wid=1184>
4. 2 Tornata del 26 marzo 1863 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://storia.camera.it/regno/lavori/leg08/sed382.pdf>
5. Plebiscito del Veneto del 1866 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://it.wikipedia.org/wiki/Plebiscito_del_Veneto_del_1866
6. Presa di Roma [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://it.wikipedia.org/wiki/Presa_di_Roma#cite_note-Cadorna265-37
7. Il portale del Risorgimento italiano [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.150anni.it/webi/_file/documenti/risorgimento/chiesareligione/nuovaitaliaeChiesacattolica/guarentigie01.pdf
8. Зонова Т. В. История внешней политики Италии // Т. В. Зонова. – Москва: Международные отношения, 2016. – 23 с. // Zonova T. V. Istoriya vneshnei politiki Italii / T. V. Zonova. – Mosca: Mezhdunarodnye otnosheniya, 2016. – 23 s.
9. Poidomani G. Fare L'Italia / G. Poidomani. – Roma: Gruppo editoriale s.r.l. Acireale, 2012.
10. Breschi D. A queen without a sceptre: public opinion and the political-constitutional debate in Italy in the first years of national unification // Journal of Modern Italian Studies. – 2013.
11. Schram A. Railways and the Formation of the Italian State in the Nineteenth Century / A. Schram. – Cambridge, 2007.
12. Osborne T. Dynasty and Diplomacy in the Court of Savoy / T. Osborne. – Cambridge, 2007.
13. Cardoza L. Aristocrats in Bourgeois Italy / L. Cardoza. – Cambridge, 2002.
14. Pertl G. Why did Piedmont take the lead in the struggle for the independence and, eventually, the unification of Italy? / G. Pertl. – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.academia.edu/5372787/Why_did_Piedmont_take_the_lead_in_the_struggle_for_the_Independence
15. Moss V. The Risorgimento and the fall of the Papal state / V. Moss. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.academia.edu/19886241/THE_RISORGIMENTO_AND_THE_FALL_OF_THE_PAPAL_STATE

Mykhailenko M. Y., postgraduate student, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), mmy175@ukr.net

The foreign policy peculiarities of the «historical right» governments of the Kingdom of Italy after the first stage of the unification

This research analyses the foreign policy of the «historical right» governments of the Kingdom of Italy from the first stage of the unification of this country into

a single nation state and rise of the «historical right» governments to power till the transfer of power to the «historical left». It also specifies the foreign policy conditions under which the newly created state had to survive and consolidate. The paper describes key foreign policy priorities of the first «historical right» governments and concludes that the implementation of these priorities was successful. Chronologically, the research covers the period from 1861 till 1876 – from the end of the first stage of the unification of the Kingdom of Italy. The research establishes that, despite somewhat unpopular foreign policy approaches of «historical right» governments inside the country, their activities in general brought positive results. The Kingdom of Italy received international recognition, the country was protected from an external invasion, it engulfed the Veneto region, the issue of Rome was settled.

Keywords: Kingdom of Italy, foreign policy, the «historical right» governments, unification of Italy.

* * *

УДК 94(47+57):339.54«1995/2015»

Мінасян Р. А.,
аспірант, ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» (Україна, Київ),
Radikminasan@gmail.com

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА РОЗШИРЕННЯ МИТНОГО СОЮЗУ У 1995–2015 РР.

Розкриваються причини створення Митного союзу. Наголошується на спільних прагненнях кількох пострадянських країн – Росії, Білорусі та Казахстану створити потужну економічну організацію в регіоні. Аналізується процес розширення Митного союзу зокрема, приєднання до нього – Киргизії та Вірменії. Розкривається позиціонування України щодо Митного союзу.

Ключові слова: Митний союз, пострадянський простір, Росія, Україна, Киргизія, Вірменія.

Останнім часом на пострадянському просторі зростає вплив різних інтеграційних тенденцій та відповідних інтеграційних об'єднань. Одним із таких об'єднань є Митний союз ряду країн регіону, який завдяки активності Москви продовжує розвиватись. Оскільки цей проект є альтернативним до обраного Україною євроінтеграційного шляху, тому для нас є важливим чітке розуміння того, як відбувалось його створення, та як Митний союз функціонує зараз. Тим більше, що деякий час українська влада розглядала можливість участі в ньому.

Метою даної статті є з'ясування причин та обставин створення Митного союзу на пострадянському просторі, а також визначення етапів його розширення.

Серед вітчизняних науковців дану тематику розробляли В. Андрійчук [1], Б. Данилишин [2], О. Полтораков [3]. У вітчизняній історіографії переважає точка зору згідно з якою Митний союз є організацією, яка створена Росією задля того щоб тримати у контролі своїх найближчих союзників та інших країн СНД. Широко поширеним є погляд, що Митний союз не є рівноправною організацією, і що інтереси інших країн (окрім Росії) не є достойно представленими у цій організації.

В російській науці це питання досліджували О. Бакаєва [4], М. Кротов [5], Є. Пивовара [6] та ін. Серед російських авторів домінує точка зору що Митний союз є ефективною організацією на пострадянському просторі. Серед західних науковців цю тематику розробляють І. Дреер та Н. Попеску [7], Д. Тарр [8], а також О. Шумило–Тадіола [9]. Вони в переважній більшості мають скептичне ставлення до цього об'єднання, адже вони виступають проти відновлення російського впливу в регіоні.

Перша спроба створення Митного союзу відбулась у 1995 р. Тоді 6 січня 1995 р. між Росією та Білорусією був підписаний Договір про формування митного союзу [3, с. 25]. А вже 20 січня 1995 р. склад учасників розширився, Угоду про створення Митного союзу окрім Росії та Білорусі, підписали також Казахстан і Киргизія. Тобто Росія намагалась пришвидшити та поглибити інтеграцію залучаючи найбільш лояльних союзників в рамках СНД. Однак через серйозні економічні труднощі в усіх держав-учасницях у 1990-ті рр. ця ідея не була реалізована.

Натомість 2 квітня 1996 р. був підписаний Договір про створення Співтовариства Росії та Білорусії. У статті 4-ій цього договору передбачалось створення спільного митного простору між країнами до кінця 1997 р. [6, с. 315]. Однак тісної інтеграції між Росією та Білорусією не відбулось, адже О. Лукашенко прагнув стати другою людиною у Союзній державі після Б. Єльцина та після уходу останнього хотів очолити єдину державу. Президент Росії Б. Єльцин не був згоден з тим варіантом інтеграції якої прагнув президент Білорусі. Тому Росія і Білорусь не створили спільного митного союзу у 1990-х рр.

Окрім Білорусії ще більш тісної інтеграції прагнув Казахстан. Проте у 1990-ті рр. кожна з пострадянських країн намагалась дати раду тим проблемам, які вирували в той час. Всі країни мали побороти економічну кризу, яка виникла після розпаду СРСР, та побудувати новий державний апарат. Одним словом, країнам СНД у 1990-ті рр. було не до економічної інтеграції.

Після приходу до влади в Росії В. Путіна на початку 2000-х рр. ідея Митного союзу трансформувалась у створення іншої економічної організації – Євразійського економічного співтовариства (ЄврАзЕС). Договір про його заснування було підписано 10 жовтня 2000 р. Росією, Білоруссю, Казахстаном, Таджикистаном і Киргизстаном (вступив у дію в травні 2001 р.).

В результаті посилення економічного впливу РФ на Білорусь та Казахстан упродовж 2000-х рр. Росія схилила ці країни повернутись до старої ідеї про створення Митного союзу. У серпні 2006 р. було оголошено про формування Митного союзу трьох країн. Результатом реалізації Московією цього інтеграційного курсу стало підписання 6 жовтня 2007 р. в Душанбе, в час піку «благодатних нульових» (за рік до фінансової кризи 2008 р.), представниками Росії, Білорусі та Казахстану Договору про створення єдиної митної території та формування Митного союзу. Серед ініціаторів цього об'єднання існувало переконання, що інші члени ЄврАзЕС пізніше до цього договору приєднаються [30]. Натомість Киргизстан і Таджикистан не хотіли потрапити в ще більшу економічну залежність від Росії та Казахстану і тому не приєднались до цього договору. Ці дві центральнаазіатські країни не хотіли втрачати свою незалежність у питанні митної політики.

Згідно з Договором, вищим органом Митного союзу є Міждержавна рада, куди входять глави держав та урядів країн-членів. З жовтня 2008 р. функцію вищого органу Митного союзу взяла на себе Міждержрада ЄврАзЕС.

Була також створена Комісія Митного союзу – постійно діючий орган організації. Її рішення є обов'язковими до виконання та не потребують підтвердження на національному рівні. Рішення Комісії приймаються двома третинами голосів, при цьому Росія

має 57% голосів, а Білорусь із Казахстаном – по 21,5%. Специфікою цього органу є те, що розподіл голосів у ній є не пропорційним і не рівним. Більшість голосів зосереджено в одній країні, оскільки їх розподіл відбувався шляхом виміру «економічного потенціалу» кожної країни-члена. Відсутність рівної кількості голосів країн-членів свідчить про її недемократичність та наявність в організації домінуючої країни – Росії.

В 2009 р. Вищий орган Митного союзу – Комісія Митного союзу та уряди країн-членів затвердили формування договірної-правової бази організації та встановлення єдиного митного тарифу. Зокрема, 27 листопада 2009 р. Комісія Митного союзу прийняла рішення «Про єдине митно-тарифне регулювання Митного союзу республіки Білорусь, республіки Казахстан та Російської Федерації». Згідно з цією домовленістю Митний союз мав розпочати свою дію з 1 січня 2010 р. коли мав вступити в дію Єдиний митний тариф трьох країн. Повноцінно Митний союз мав запрацювати після ратифікації Митного кодексу Митного союзу. Першими Митний кодекс ратифікували Росія та Казахстан – у червні 2010 р. Білорусь зволікала із затвердженням цього документу адже прагнула щоб Росія відмінила експортні мита на нафтопродукти.

В той же час слід наголосити на тому, що можливо Росія очікувала приєднання до новоствореної організації України, однак у квітні 2010 р. В. Янукович заявив, що Україна не прагне вступити в Митний союз. У травні 2010 р. після конфлікту в рамках Митного союзу голова уряду Росії В. Путін заявив, що Митний союз у складі Росії та Казахстану розпочне свою дію без Білорусі з 1 липня 2010 р. Однак Білорусь ратифікувала Кодекс 30 червня 2010 р.

5 липня 2010 р. в Астані представники Росії, Казахстану та Білорусі підписали Заяву про вступ в дію Митного кодексу. Заява вступала в дію для Білорусі – 6 липня 2010 р., а для Росії та Казахстану вже розпочала дію з 1 липня 2010 р. Про це заявив президент Росії Д. Медведев [27].

Режим розподілу мит на території країн-членів Митного союзу розпочав діяти з 1 вересня 2010 р. Згідно з домовленостями трьох країн, імпорتنі мита мали начислятися на спільний рахунок. Потім їх розподіл має відбуватися за такою пропорцією – 88% від спільного бюджету мало дістатись Росії, 7% – Казахстану, а 5% – Білорусі. Митний союз розпочав повноцінне функціонування з 1 липня 2011 р. [16], коли митні органи трьох країн припинили контроль на внутрішніх кордонах країн-членів союзу.

По суті домовленості означали ліквідацію нетарифних бар'єрів, спрощення процедур та відміну митних постів між країнами союзу. Важливим моментом функціонування Митного союзу є ліквідація санітарних та фіто-санітарних норм які збільшують вартість експорту в Росію з країн-членів Митного союзу.

До вступу в Митний союз Казахстан мав зону вільної торгівлі з Росією та Білорусією. Тому для Казахстану станом на початок 2011 р. відбулась фактично одна зміна – був введений єдиний зовнішній тариф. В результаті вступу в Митний союз Казахстан почав більше торгувати з Росією та Білоруссю й менше – з іншими країнами. Крім того в результаті введення єдиного зовнішнього тарифу мита Казахстану вирости з менше ніж 7% до 11% [19].

Особливістю діяльності Митного союзу є те, що країнам, які прагнули приєднатися, на відміну від ЄС, не висувалися вимоги щодо захисту прав людини і громадянина, покращення рівня демократії в країні. Не виставлялись вимоги щодо боротьби з корупцією [34, с. 7]. В даному контексті слід підкреслити, що всі країни-члени Митного союзу є водночас і членами ОДКБ – військово-політичної організації, в якій домінує Росія.

У 2011 р. про намір приєднатися до Митного союзу оголосила Республіка Киргизія [34, с. 7]. Скоріше за все це був результат тиску Російської Федерації на цю центральноазійську країну, яка в економічному плані залежала від колишньої метрополії та сусіднього Казахстану, який теж є членом Митного союзу. У травні 2013 р. був підписаний Меморандум про поглиблення взаємодії між Євразійською економічною комісією і Республікою Киргизія [34, с. 7].

Фактично влада Киргизії зволікала зі вступом країни в митну організацію, прагнучи виторгнути кращі умови для участі в союзі [22]. Рух Киргизії до Митного союзу пришвидшився у 2014 р., після початку російської агресії проти України. Адже у Киргизії чудово розуміли що агресія розпочалась після відмови України приєднатися до Митного союзу і обрання курсу на євроінтеграцію. 12 травня 2014 р. під час засідання уряду Киргизії був розглянутий проект Дорожньої карти щодо приєднання країни до Митного союзу [25], а 12 серпня 2014 р. прем'єр-міністр Киргизстану Д. Оторбаєв заявив, що пріоритетом уряду Киргизстану є приєднання до Митного союзу та Єдиного економічного простору [15]. Фактично приєднання до Митного союзу Киргизії, яка була членом СОТ з 1998 р. було вимушеним кроком.

Президент Киргизстану А. Атамбаєв на початку 2014 р. прямо сказав, що Україна на відміну від Киргизії має вибір куди рухатись – в Митний союз чи Європейський союз, а у Киргизії вибору немає – вона має вступити у Митний союз. Однак А. Атамбаєв підкреслив, що це буде зроблено тоді коли будуть враховані вимоги киргизької сторони [10].

Слід підкреслити, що багато киргизьких бізнесменів побоювались що вступ в Митний союз призведе до банкрутства деяких галузей. Адже четверть всього імпорту в Киргизію йшло з Китаю, а мита на китайські товари у Киргизії були порівняно невисокими. У випадку вступу Киргизії в Митний союз мита мали зрости до того ж рівня що і в Росії та Казахстані (збільшитись в два-три рази), а це сильно вдарило б по місцевій торгівлі, адже громадяни Росії та Казахстану регулярно приїжджали в Киргизію щоб закупити дешеві китайські товари. У разі підвищення мит, що безумовно послідувало б після приєднання Киргизії до Митного союзу, російські та казахські бізнесмени втратили б інтерес купувати китайські товари, які будуть завозилися б в Киргизію за тими ж високими митами, що і в Росію чи Казахстан [10]. Адже Єдиний митний тариф країн Митного союзу є досить високим – трохи менше 8%.

Однак не вступити в Митний союз Киргизія теж не могла, бо багато галузей пов'язані з країнами Митного союзу. Наприклад, 90% продукції легкої промисловості Киргизія продає країнам Митного союзу. Якщо Киргизія не вступила б у Митний союз, то країни Митного союзу підняли б тарифи на киргизькі товари, знижуючи їх конкурентність на власних ринках. В цьому контексті

слід наголосити на тому, що у грудні 2013 р. на засіданні Вищої євразійської економічної ради президент Казахстану Н.Назарбаєв заявив, що не можна допускати в Митний союз членів зі збереженням особливого режиму [10]. Однак, незважаючи на всі ці складнощі, 8 травня 2015 р. президент Киргизії А. Атамбаєв підписав документи згідно з якими Киргизія мала стати членом Митного союзу [20].

У вересні 2012 року комуністична партія Молдови (вірогідно що з подачі Москви) намагалась ініціювати питання щодо вступу Молдови в Митний союз. Передбачалось навіть провести референдум з цього питання [24]. В заяві КПМ йшлося про те, що вихід з кризи і модернізація країни є неможливими без вступу Молдови до Митного союзу. На думку комуністів це дозволило б знизити ціни на енергоносії, безконфліктно вирішити питання Придністров'я та відкрити величезний ринок для товарів маленької Молдови. Також це дало б можливість вирішити питання розколу молдавського суспільства на прихильників інтеграції з Європейським Союзом та прибічників вступу у Митний союз.

Врешті понад 230 тисяч громадян Молдови поставили підписи за організацію референдуму щодо вступу в ЄвразЕС та Митний союз [24]. Це понад 4% населення Молдови. Однак референдум так і не був проведений, адже президент Н. Тімофті та прем'єр-міністр В. Філат, були прихильниками євроінтеграційного курсу. У 2014 р. референдум на цю тему був проведений лише в одному з регіонів Молдови – Гагаузії, де понад 98% населення висловилося за вступ країни в Митний союз. Але він не мав жодних юридичних наслідків. Тобто ініціатива комуністів виявилася повною авантюрою.

Політично складним був шлях до Митного союзу Вірменії, адже країна прагнула розвивати інтеграційні зв'язки і з ЄС і з Росією, проте врешті довелося обирати.

Так, у 2012 р. прем'єр-міністр Вірменії Т. Саркісян сказав в інтерв'ю російському журналісту, що Вірменія не зможе стати членом Митного союзу, адже не має з ним спільного кордону, а також що це є неприйнятним в економічному плані. Він заявив: «Митний союз для нас не має сенсу» [36].

Проте вже 3 вересня 2013 р. в ході візиту в Москву президент Вірменії С. Саргсян заявив про намір вступити в Митний союз. Президенти обох країн підкреслили позитивну динаміку у відносинах між Вірменією та Росією та підтвердили вірність принципам, які були закладені в Договорі про дружбу, співробітництво та взаємну допомогу між РФ та Вірменією від 29 серпня 1997 р. та «Декларації про союзницьку взаємодопомогу, орієнтовану у XXI ст.» від 26 вересня 2000 р. Також С. Саркісян та В. Путін підтвердили намір розвивати економічну інтеграцію на пострадянському просторі. Зокрема президент Вірменії заявив про намір взяти участь у формуванні Євразійського економічного союзу [26].

Це поставило хрест на парафванні Вірменією Угоди про асоціацію з ЄС, адже представники Євросоюзу неодноразово заявляли, що якщо Вірменія вступить в Митний союз то не зможе підписати Угоду про асоціацію з ЄС. Комісара ЄС з питань розширення Ш. Фюле рішення президента Вірменії щодо вступу в Митний союз шокувало, адже переговори про євроінтеграцію Єрван вів із 2010 р. 13 вересня 2013 р. під час свого візиту в Єрван Ш. Фюле заявив, що Вірменія не зможе

парафувати Угоду про асоціацію з ЄС. Єврокомісар з питань розширення відзначив, що Вірменія вже обрала інший зовнішньополітичний вектор [37].

Як наслідок ухваленого політичного рішення, 24 жовтня 2013 р. в Мінську на засіданні Вищої євразійської економічної ради був затверджений проект рішення про приєднання Вірменії до Митного союзу та Єдиного економічного простору – Меморандум про поглиблення співробітництва між Вірменією та Євразійською економічною комісією [12].

6 листопада 2013 р. в Єревані був підписаний «Меморандум про поглиблення взаємовідносин між Євразійською економічною комісією та Республікою Вірменія», який започаткував процес приєднання Вірменії до Митного союзу. Цей документ був підписаний головою Євразійської економічної комісії В. Христенко та прем'єр-міністром Вірменії Т. Саркісяном. Згідно з Меморандумом була створена посада представника Республіки Вірменія при Євразійській економічній комісії. Цей документ дав можливість Вірменії бути присутньою на відкритих засіданнях Вищої Євразійської економічної ради, Ради Євразійської економічної комісії та засіданні колеги СЕК [12].

Потрібно відзначити, що Росія докладала значних зусиль, щоб схилити Вірменію вступити в Митний союз, адже восени 2013 р. Москві була потрібна «маленька переможна війна» щоб згодом перекопати вступити в Митний союз Україну. Адже до кінця листопада 2013 р. мало б стати відомо чи отримає Україна асоціацію з ЄС. Відповідно, Україна мала визначитись зі своїм зовнішньополітичним вектором.

Одним із дєвких важелів тиску Москви на Єреван було питання ціни на газ. Влітку 2013 р. російською стороною було підняте питання про різке зростання ціни на російський газ для Вірменії – зі 180 до 270 дол. за тисячу кубометрів. Відповідно для населення Вірменії тарифи мали зрости майже на 20%. З липня 2013 р. Вірменія була вимушена платити 270 доларів за російський газ [35]. Однак наприкінці серпня 2013 р. міністр енергетики Вірменії А. Мовсісян після переговорів з російською стороною заявив, що питання зростання ціни на газ для Вірменії буде вирішити таким чином щоб населення від цього не постраждало. Очевидно саме після «газового» шантажу влада прийняла рішення про вступ Вірменії в Митний союз [31].

Не всі у Вірменії підтримували такий курс розвитку країни. Деякі опозиційні сили у Вірменії виступили проти вступу країни в Митний союз. Президента Вірменії звинувачували у «здачі національних інтересів» та в тому що він, мовляв, повертає країну «назад в СРСР» [31].

Вже після приєднання Вірменії до Митного союзу, на початку грудня 2013 р. стало відомо, що країна отримала знижку на російський газ. Ціна була знижена з 270 дол. до 189 дол. за тисячу кубометрів [23]. Тобто можна сказати, що Росія використала болюче для Вірменії питання ціни на газ щоб змусити її вступити в Митний союз. Розігруючи «газову карту», РФ здійснила шантаж задля досягнення своїх геополітичних цілей.

Відповідно, на нашу думку, вступ Вірменії в Митний союз був у першу чергу політичним кроком. З вересня 2013 р. по травень 2014 р. у країні була пророблена величезна робота задля приведення вірменського

законодавства у відповідність з вимогами Митного союзу. Була реалізована «дорожня карта» з приєднання Вірменії до Митного союзу. За словами заступника директора Інституту Кавказу С. Мінасяна, вступ Вірменії у Митний союз є новою формою співробітництва з Росією, яка є гарантом забезпечення національної безпеки Вірменії [18].

Обґрунтовуючи доцільність вступу Вірменії до Митного союзу президент Вірменії С. Саргсян наголосив на очікуваному зростанні економіки країни, збільшенні експорту в Росію, Білорусь та Казахстан та на припливі інвестицій з боку цих країн [18].

Експерти також сподівалися, що членство Вірменії в Митному союзі покращило б становище трудових мігрантів – громадян Вірменії, адже у разі офіційного вступу країни в Митний союз вони мали отримати ті ж самі трудові права в Росії що і громадяни Білорусі та Казахстану [18]. Таким чином, Вірменія стала першою і на даний момент є єдиною країною, яка вступила в Митний союз не маючи з ним спільного кордону.

Зовсім інша історія вийшла зі спробами Москви залучити до Митного союзу Україну. Так, В. Путін у березні 2010 р. запропонував новообраному російському президенту України В. Януковичу вступити в Митний союз [28]. Цю пропозицію голова уряду Росії здійснив під час зустрічі з українським лідером у Москві 5 березня 2010 р. у відповідь на задеклароване В. Януковичем під час президентської кампанії 2010 р. прагнення серйозного покращення відносин з Російською Федерацією.

Проте позиція В. Януковича щодо участі України в Митному союзі була непослідовною. Наприкінці квітня 2010 р. перебуваючи в Страсбурзі він заявив, що Україна не зможе вступити в Митний союз. В той же час президент України наголосив на важливості створення зони вільної торгівлі з ЄС [13].

У квітні 2011 р. уповноважений уряду України зі співпраці з РФ країнами СНД і ЄвразЕС В. Мунтіян заявив, що Україна може підписати протокол про створення Митного союзу вже влітку 2011 р., якщо буде згода Конституційного суду. За його словами, сама Європа штовхатиме Україну на цей шлях якщо не підпише Угоду про зону вільної торгівлі з Україною. Деякі експерти вважали, що насправді українська влада намагалась у такий спосіб виторгувати нижчі ціни на російській енергоресурси. Так В. Мунтіян заявляв, що Митний союз дасть Україні більший економічний ефект ніж євроінтеграція. Тоді ж деякі російські аналітики говорили, що приєднання до Митного союзу надасть Україні перевагу у торгівельному балансі 5 млрд. доларів [14].

Врешті-решт офіційну позицію оприлюднив у лютому 2012 р. прем'єр-міністр України М. Азаров, який заявив, що Україна зможе працювати у Митному союзі виключно у форматі 3+1 [32]. Цей формат передбачав участь України у Митному союзі на пільгових для неї умовах. За словами М. Азарова українська сторона мала ретельно дослідити ті 120 договорів які є основою Митного союзу і підписати лише ті з них, які не суперечать національним інтересам України. Однак Росію така позиція України не влаштувала. У Кремлі дали зрозуміти, що можливим для України буде лише повний вступ країни до Митного союзу.

У жовтні 2012 р. прем'єр-міністр України М. Азаров заявив, що вступ України в Митний союз відповідає

національним інтересам України, крім того Росія висловила таку пропозицію – в разі вступу в Митний союз ціна на газ для України буде 160 доларів (станом на 2012 рік ціна на газ складала понад 420 доларів). М. Азаров підкреслив, що понад 40% товарообігу України припадає саме на країни Митного союзу і 30% на країни ЄС. В той же час М. Азаров констатував, що політична асоціація з ЄС також відповідає національним інтересам України [29].

Врешті 31 травня 2013 р. Україна в особі М. Азарова підписала Меморандум про поглиблення взаємодії між Україною та Євразійською економічною комісією. Підписуючи цей документ М. Азаров заявив, що «це нічим не відрізняється від статусу спостерігача» [11]. У Меморандумі було сказано, що Україна і Митний союз будуть поглиблювати співробітництво, а Україна зобов'язувалась утриматись від дій, які могли б зашкодити Митному союзу. Також Україна мала отримати свого представника в Євразійській економічній комісії, яка була регулюючим органом Митного союзу та Єдиного економічного простору [21]. Ним став відомий вітчизняний економіст В. Суслів [17].

30 серпня 2013 р. президент України В. Янукович заявив, що Україна вже де-факто працює в Митному союзі у форматі 3+1 [33]. Однак події 2013–2014 рр. – перемога Революції гідності та обрання євроінтеграційного курсу фактично зняли питання щодо вступу України в Митний союз.

Тобто, як ми бачимо, країни пострадянського простору досить довго йшли до створення даної організації. В силу певних протиріч Митний союз був створений пізніше аніж був задекларований (проголошений у 1995 р. а створений у 2007 р.). Лише три країни виявили бажання створити дану організацію – Росія, Білорусь та Казахстан. Саме ці країни, будучи тісно пов'язані економічно, вирішили створити спільну економічну систему. Киргизія та Вірменія приєдналися до даної організації через ряд об'єктивних та суб'єктивних обставин. Об'єктивні обставини – це економічна залежність цих країн від Росії та Казахстану (щодо Киргизії), суб'єктивні обставини – це схилення Росією цих країн до участі в організації де домінує РФ, яке часто відбувалося у формі тиску та шантажу.

На нашу думку можна виділити три етапи у розвитку Митного союзу: 1) 1995–2006 рр. – це період, коли союз було формально ініційовано, але не відбулось дієвих заходів щодо його практичної реалізації; 2) 2006–2010 рр. – час інституційного становлення організації; 3) 2010–2015 рр. – період розширення Митного союзу за рахунок приєднання Киргизії та Вірменії. Натомість величезною поразкою для Митного союзу стала повна відмова України від пострадянського інтеграційного вектору в результаті перемоги Євромайдану кінця 2013 – початку 2014 рр.

Список використаних джерел

1. Андрійчук В. Г. Констеляція і кретириальність об'єктивно-достовірного вибору підходів оцінки результативності вступу України в Митний союз Росії, Білорусі, Казахстану // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2013. – Вип. 113, Ч. 2. – С. 31–40.
2. Данилишин Б. Україна і Митний союз. – Режим доступу: https://dt.ua/internal/ukrayina-i-mitny-soyuz-problemi-integraciyi-_html
3. Полтораков О. Митний союз або Чим обкладається дружба? // Зовнішні справи. – 2012. – №1. – С. 25–27.

4. Бакаева О. Ю. Таможенный союз – Единое экономическое пространство – Евразийский экономический союз: этапы интеграции. // Международное публичное и частное право. – 2012. – №4. – С. 7–10.

5. Кротов М. Евразийская идея и перспективы СНГ // Свободная мысль. – 2011. – №10. – С. 5–18.

6. Пивовар Е. Евразийский интеграционный проект на постсоветском пространстве. – СПб.: АЛІТЕЙЯ, 2016. – 719 с.

7. Dreyer I. Popescu N. The Eurasian Customs Union: The economics and the politics. – Access mode: https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief_11_Eurasian_Union.pdf

8. Tarr D. The Eurasian Economic Union among Russia, Belarus, Kazakhstan, Armenia and the Kyrgyz Republic: Can it succeed where its predecessor failed? – Access mode: <https://as.vanderbilt.edu/gped/documents/DavidTarrEurasianCustomsUnion—prospectsSept282015.pdf>

9. Shumylo–Tapiola O. The Eurasian customs union: Friend or Foe of the EU? – Access mode: http://carnegieendowment.org/files/customs_union.pdf

10. Абдурасулов А. Киргизия и Таможенный союз: кто ответит за базар? – Режим доступу: http://www.bbc.com/russian/international/2014/01/140120_kyrgyzstan_customs_union

11. Азаров підписав меморандум з МС: «Це нічим не відрізняється від статусу спостерігача». – Режим доступу: <https://tsn.ua/politika/azarov-pidpisav-memorandum-z-ms-ce-nichim-ne-vidriznyayetsya-vid-statusu-sposterigacha-296460.html>

12. Армения и Россия подписали Меморандум, положивший начало процессу вступления Еревана в Таможенный союз. – Режим доступу: http://www.panarmenian.net/rus/news/172289/Армения_и_Россия_подписали_Меморандум_положивший_начало_процессу_вступления_Еревана_в_Таможенный_союз

13. Бутырський З. Бондаренко Т. Янукович: входження України до Митного союзу сьогодні неможливе. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/янукович-входження-україни-до-митного-союзу-сьогодні-неможливе/a-5511674>

14. Гришко Л. Україна замислилася над вступом до Митного союзу. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk/україна-замислилася-над-вступом-до-митного-союзу/a-14967960>

15. Джоомарт Оторбаев: «Процесс вступления в Таможенный союз и Единое экономическое пространство – приоритет работы Правительства КР». – Режим доступу: <http://www.gov.kg/?p=39900&lang=ru>

16. Евразийский экономический союз. – Режим доступу: <http://mfa.gov.by/multilateral/organization/list/e0e5d8b02b2fd7fc.html>

17. Кабмін призначив свого представника у Митному союзі. – Режим доступу: <http://wz.lviv.ua/news/36847-kabmin-pryznachyv-svoho-predstavnyka-u-mytnomu-soyuzi>

18. Казарян Э. Армения – на финишной прямой в Таможенный союз. – Режим доступу: <https://ria.ru/radio/20140528/1009672355.html>

19. Казахстан в Таможенном союзе: плюсы и минусы. – Режим доступу: <http://www.vsemirnyjbank.org/ru/news/feature/2012/04/18/kazakhstan-in-the-customs-union-losses-or-gains>

20. Кыргызстан вступил в Таможенный союз. – Режим доступу: http://www.gezitter.org/economics/39875_kyrgyzstan_vstupil_v_tamojennyiy_soyuz/

21. Меморандум про поглиблення взаємодії між Україною та Євразійською економічною комісією. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246392044&cat_id=244276429

22. Михайлов Г. Киргизия вступает в Таможенный союз. – Режим доступу: http://www.ng.ru/cis/2014-12-23/6_kirgizia.html

23. Никольский А. Армения получила скидку на газ на входе в Таможенный союз. – Режим доступу: <https://ria.ru/economy/20131202/981373218.html>

24. ПКРМ инициирует референдум о вступлении Молдавии в Таможенный союз. – Режим доступу: <http://inosmi.ru/sngbaltia/20120912/199013639.html>

25. Правительство Кыргызской Республики согласилось с проектом Дорожной карты по присоединению Кыргызской Республики к Таможенному союзу. – Режим доступу: <http://www.gov.kg/?p=35505&lang=ru>

26. Президент Армении заявил о решении страны вступить в Таможенный союз. – Режим доступу: <https://armenpress.am/rus/news/731583/serzh-sargsyan-announced-about-armeniaE28099s-decision-to-join-customs-union.html>

27. Президенты Казахстана, России и Беларуси подписали заявление о вступлении в действие Таможенного кодекса. – Режим доступу: https://www.kt.kz/rus/integration/prezidenti_kazahstana_rossii_i_belarusi_podpisali_zajavlenie_o_vstuplenii_v_dejstvie_tamozhennogo_kodeksa_1153520935.html
28. Путин запропонував Україні вступити до Митного союзу. – Режим доступу: <https://tsn.ua/ukrayina/putin-zaproponuvav-ukrayini-vstupiti-do-mitnogo-soyuzu.html>
29. Россия предлагает газ по \$160 в обмен на Таможенный союз. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/news/1339682-rossiya-predlagaet-gaz-po-160-v-obmen-na-tamozhennyj-soyuz>
30. Таможенный союз. Справка. – Режим доступу: <https://ria.ru/spravka/20111019/464457877.html>
31. Тищенко М. Три плюс одна. Зачем Армении Таможенный союз. – Режим доступу: <https://lenta.ru/articles/2013/09/04/join/>
32. Украина будет работать с таможенным союзом только в формате «3+1». – Режим доступу: <https://ru.tsn.ua/politika/ukraina-budet-rabotat-s-tamozhennym-soyuzom-tolko-v-formate-3-1.html>
33. Украина уже работает в Таможенном союзе в формате «3+1». – Режим доступу: <https://ru.tsn.ua/politika/ukraina-uzhe-rabotat-v-tamozhennom-soyuze-v-formate-3-1-321546.html>
34. Україна: час вибору. – Київ, 2014. – 47 с.
35. Цена на газ в Армении не изменится ни сейчас, ни в предстоящие годы – министр энергетики и по природным ресурсам. – Режим доступу: <https://armenpress.am/rus/news/742594/>
36. Черненко Е. «Таможенный союз не имеет для нас смысла» Премьер Армении о взаимоотношениях с РФ. – Режим доступу: <https://www.kommersant.ru/doc-y/1908052>
37. Штефан Фюле: Армения не может парафировать Соглашение об ассоциации. – Режим доступу: <https://www.aysor.am/ru/news/2013/09/13/nalbandyan-fyule/668980>
13. Butyrskiy Z. Bondarenko T. Yanukovich: vkhodzhennia Ukrainy do Mytnoho soyuzu sohodni nemozhlyve. – Rezhym dostupu: <http://www.dw.com/uk/ianukovich-vkhodzhennia-ukrainy-do-mytnoho-soyuzu-sohodni-nemozhlyve/a-5511674>
14. Hryshko L. Ukraina zamyslylasia nad vstupom do Mytnoho soyuzu. – Rezhym dostupu: <http://www.dw.com/uk/ukraina-zamyslylasia-nad-vstupom-do-mytnoho-soyuzu/a-14967960>
15. Dzhoomart Otorbaev: «Protsess vstupleniya v Tamozhennyj sojuz i Yedinoe ekonomicheskoe prostranstvo – prioritiet raboty Pravitelstva KR». – Rezhim dostupu: <http://www.gov.kg/?p=39900&lang=ru>
16. Yevrazijskiy ekonomicheskij sojuz. – Rezhim dostupu: <http://mfa.gov.by/multilateral/organization/list/e0e5d8b02b2fd7fc.html>
17. Kabmin pryznachyv svoho predstavnyka u Mytnomu soiuzi. – Rezhym dostupu: <http://wz.lviv.ua/news/36847-kabmin-pryznachyv-svoho-predstavnyka-u-mytnomu-soiuzi>
18. Kazaryan E. Armeniya – na finishnoy pryamoy v Tamozhennyj sojuz. – Rezhim dostupu: <https://ria.ru/radio/20140528/1009672355.html>
19. Kazakhstan v Tamozhennom soyuze: plyusy i minusy. – Rezhim dostupu: <http://www.vsemirnyjbank.org/ru/news/feature/2012/04/18/kazakhstan-in-the-customs-union-losses-or-gains>
20. Kyrgyzstan vstupil v Tamozhennyj sojuz. – Rezhim dostupu: http://www.gezitter.org/economics/39875_kyrgyzstan_vstupil_v_tamozhennyj_soyuz/
21. Memorandum pro pohlyblennia vzaemodii mizh Ukrainoiu ta Yevrazijskoiu ekonomichnoiu komisiieiu. – Rezhym dostupu: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246392044&cat_id=244276429
22. Mikhaylov G. Kirgiziya vstupael v Tamozhennyj sojuz. – Rezhim dostupu: http://www.ng.ru/cis/2014-12-23/6_kirgizia.html
23. Nikolskiy A. Armeniya poluchila skidku na gaz na vkhode v Tamozhennyj sojuz. – Rezhim dostupu: <https://ria.ru/economy/20131202/981373218.html>
24. PKRM initsiiuet referendum o vstuplenii Moldavii v Tamozhennyj sojuz. – Rezhim dostupu: <http://inosmi.ru/sngbaltia/20120912/199013639.html>
25. Pravitelstvo Kyrgyzskoy Respubliki soglasilos s proektom Dorozhnoy karty po prisoedineniyu Kyrgyzskoy Respubliki k Tamozhennomu soyuzu. – Rezhim dostupu: <http://www.gov.kg/?p=35505&lang=ru>
26. Prezident Armenii zavavil o reshenii strany vstupit v Tamozhennyj sojuz. – Rezhim dostupu: <https://armenpress.am/rus/news/731583/serzh-sargsyan-announced-about-armeniaE28099s-decision-to-join-customs-union.html>
27. Prezidenty Kazakhstana, Rossii i Belarusi podpisali zavavlenie o vstuplenii v deystvie Tamozhennogo kodeksa. – Rezhim dostupu: https://www.kt.kz/rus/integration/prezidenti_kazahstana_rossii_i_belarusi_podpisali_zajavlenie_o_vstuplenii_v_dejstvie_tamozhennogo_kodeksa_1153520935.html
28. Putin zaproponuvav Ukraini vstupyty do Mytnoho soyuzu. – Rezhym dostupu: <https://tsn.ua/ukrayina/putin-zaproponuvav-ukrayini-vstupiti-do-mitnogo-soyuzu.html>
29. Rossiya predlagaet gaz po \$160 v obmen na Tamozhennyj sojuz. – Rezhim dostupu: <http://forbes.net.ua/news/1339682-rossiya-predlagaet-gaz-po-160-v-obmen-na-tamozhennyj-soyuz>
30. Tamozhennyj sojuz. Spravka. – Rezhim dostupu: <https://ria.ru/spravka/20111019/464457877.html>
31. Tishchenko M. Tri plusodna. Zachem Armenii Tamozhennyj sojuz. – Rezhim dostupu: <https://lenta.ru/articles/2013/09/04/join/>
32. Ukraina budet rabotat s tamozhennym soyuzom tolko v formate «3+1». – Rezhim dostupu: <https://ru.tsn.ua/politika/ukraina-budet-rabotat-s-tamozhennym-soyuzom-tolko-v-formate-3-1.html>
33. Ukraina uzhe rabotael v Tamozhennom soyuze v formate «3+1». – Rezhim dostupu: <https://ru.tsn.ua/politika/ukraina-uzhe-rabotael-v-tamozhennom-soyuze-v-formate-3-1-321546.html>
34. Ukraina: chas vyboru. – Kyiv, 2014. – 47 s.
35. Tsena na gaz v Armenii ne izmenitsya ni seychas, ni v predstoyashchie gody – ministr energetiki i po prirodnym resursam. – Rezhim dostupu: <https://armenpress.am/rus/news/742594/>
36. Chernenko Ye. «Tamozhennyj sojuz ne imeet dlya nas smysla» Premer Armenii o vzaimootnosheniyakh s RF. – Rezhim dostupu: <https://www.kommersant.ru/doc-y/1908052>
37. Shtefan Fyule: Armeniya ne mozhet parafirovat Soglashenie ob assotsiatsii. – Rezhim dostupu: <https://www.aysor.am/ru/news/2013/09/13/nalbandyan-fyule/668980>

References

Minasian R. A., PhD-student, Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), Radikminasan@gmail.com

History of creation and functioning of the Eurasian Customs Union in 1995–2015

The article reveals the reasons for the creation of the Eurasian Customs Union (EACU). It emphasizes the collective aspirations of several former Soviet countries – Russia, Belarus, and Kazakhstan – to create a compelling economic organization in the region. There is provided an analysis of the process of expanding the EACU, particularly the recent joining of Kyrgyzstan and Armenia. The positioning of Ukraine regarding the EACU is also revealed.

Keywords: the Eurasian Customs Union (EACU), post-Soviet region, Ukraine, Russia, Kyrgyzstan, Armenia.

* * *

УДК 261.7

Мокиєнко М. М.,
кандидат історических наук, старший научний
сотрудник, Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), mokienko9@gmail.com

РАЗВИТИЕ ЕВРО–АЗИАТСКОЙ АККРЕДИТАЦИОННОЙ АССОЦИАЦИИ В ПЕРВОЕ ДЕСЯТИЛЕТИЕ XXI СТОЛЕТИЯ

Доказується, що Євро–Азійська Акредитаційна Асоціація і її Ресурсно–дослідницький центр сприяли позитивним тенденціям в протестантському освітньому середовищі країн. Розвиток партнерських відносин між школами, підтримка якісного богословського освіти, відповідного міжнародним академічним і християнським стандартам, ініціювання дослідницьких проектів і допомога дослідникам залишаються її пріоритетами. Серед досягнень ЕААА – Славянський біблійський коментарій і монографії молодих українських богословів.

Ключевые слова: пятидесятничество, баптизм, протестантизм, духовное образование, Евро–Азиатская аккредитационная ассоциация, Ресурсно–дослідницький центр, Славянський біблійський коментарій, теологія.

(стаття друкується мовою оригіналу)

К началу 2000 г. ЕААА объединяла более 40 учебных заведений и 8 других организаций, заинтересованных в христианском образовании. Началась подготовительная работа для принятия стандартов для заочных программ, а также для программ небогословских (гуманитарных) направлений с общехристианской базой. К этому времени стало понятно, что ЕААА имеет потенциал, выходящий за рамки аккредитационных вопросов. В начале июня 2000 г. в Донецке состоялась конференция преподавателей 14 богословских учебных заведений ЕААА. Во время мероприятия были актуализированы острые вопросы, которые стояли перед богословским образованием Евразии в начале XXI в., а именно отношение между поместными церквями и христианскими учебными заведениями, а также отношения «Восток–Запад» в образовательном и богословском срезе. Горячие дискуссии и невозможность исчерпать тематику за несколько дней привели участников конференции к идее создания Богословского сообщества, задачей которого стали: исследовательская работа, проведение конференций и семинаров по актуальным вопросам богословия и христианского образования, обмен опытом преподавателей и т.д. Для практической реализации этих задач была избрана инициативная группа, координируемая А. Кравцевым.

В этот период в рамках развития новообразованного общества прошло несколько мероприятий. В частности, в июне 2002 г. в Киевской богословской семинарии состоялась конференция «Богословие и богословское образование в современном обществе». Она вместила 13 докладов о перспективах отечественного богословия и богословского образования. Был сделан следующий шаг в развитии Богословского общества Евразии: избрана рабочая группа во главе с Президентом ЕААА А. Мельничуком, уточнены ключевые задачи.

Во второй половине 90–х годов важным тематическим направлением научно–исследовательской деятельности ЕААА стала история христианства и история евангельского движения. В этой сфере реализовывались несколько проектов, которые завершились значительными изданиями. В 2000 г. увидела свет книга С. Санникова и Ю. Решетникова «Обзор истории евангельско–баптистского братства на Украине». В 2001 г. С. Санниковым было издано двухтомное учебное пособие «Двадцать веков истории христианства». Также в рамках проекта «Электронная христианская библиотека» был выпущен диск «История евангельского движения в Евразии», содержащий 2 тыс. первичных документов с середины XIX в. до конца XX в., 150 архивных документов, 150 интервью, фотокопии журналов и т.д.

Важно отметить, что в начале XXI в. ЕААА чутко реагирует на появление новых технологических возможностей в сфере образования. «Электронная христианская библиотека» стала первой ласточкой развития этого направления. Кроме диска, посвященного истории евангельского движения, был издан диск «Большая богословская библиотека», представляющий собой крупное собрание классических христианских текстов на русском языке. Третий диск «Библиология» представлял собой собрание различных вариантов библиейского текста и удобные формы работы с ним, а также собрание учебных материалов для подготовки служителей. Чуть позже были выпущены еще несколько дисков, в частности «Христианский научно–апологетический центр» и «Весь Братский вестник», содержащий электронные версии всех номеров журнала «Братский вестник», изданных с 1945–го по 1993 г. В 2005 г. вышел четвертый диск серии «История евангельского движения в Евразии. Материалы и документы». Благодаря выпуску исследователи и студенты получили не только несколько важных трудов по истории, но и более 400 архивных документов, а также каталог Совета по делам религий.

Конференция «Богословское образование–5», проходившая в октябре 2001 г. в Санкт–Петербурге, констатировала, что к началу третьего тысячелетия в Евразии уже сформировалась система богословского образования. Эта встреча продолжила тему «Церковь и богословское образование», а главными ее докладчиками стали известные в христианском мире богословы Миллард Эриксон и Ральф Александр. В этом смысле важно отметить, что ЕААА открыла возможность для школ и исследователей для знакомства и последующего развития контактов с лучшими евангельскими богословами и специалистами в сфере образования. Конференция утвердила статус полной аккредитации еще для двух школ, а именно Кишиневского теолого–педагогического колледжа и Краснодарского